

Bokanmälningar

Berndt Ahlqvist:

I bräcklig farkost

Berndt Ahlqvist ger i boken *I bräcklig farkost* (1983, Tidens förlag, Stockholm, ca pris 86:—) sin syn på de senaste årens förändrade förutsättningar för den ekonomiska politiken. Avsikten är att boken ska användas inom det socialdemokratiska partiets studieverksamhet som studie- och diskussionsunderlag och att den därför ska vara begriplig för den som saknar nationalekonomisk bakgrund.

Bokens 186 sidor är uppdelade i 17 kapitel, vilka kan hänföras till en eller flera av kategorierna marknadsekonomisk teori, ekonomisk "historia" (dvs tiden före 80-talet), nuläget (dvs 80-talet), samt förslag berättande hur den ekonomiska politiken bör förändras. Författarens utgångspunkt är att Sverige har ett obetydligt inflytande på världsekonomin och att vår välfärd samtidigt är avhängig av hur väl vi lyckas hävda oss på världsmarknaden. Vår förmåga till *anpassning* till denna marknads villkor blir därför avgörande för vår levnadsstandard. Den nuvarande ogynnsamma situationen är resultatet av två samverkande faktorer. Dels har *behovet* av anpassning ökat p g a framför allt den internationella recessionen och förändringar i efterfrågemönstret till nackdel för svenska råvarubaserade branscher, men även p g a tex oljeshöjningarna och ökad konkurrens från NIC-länderna. Dels har *faktiskt* anpassningen varit mindre än tidigare.

Istället har vi försökt och delvis lyckats att bevara en föråldrad industristruktur kombinerad med för höga löner.

För att komma till rätta med situationen har Ahlqvist en del förslag. Vissa är på industripolitikens område, men de viktigaste förslagen gäller hur inflationen ska bekämpas. Den inhemska boken till denna ser Ahlqvist i det nuvarande löneförhandlingssystemet där alltid någon grupp ska kompensera sig för vad någon annan i sin tur fått som kompensation. Processen driver upp kostnaderna och hotar därmed sysselsättningen. För att undvika hög arbetslöshet tvingas regeringen devalvera, varpå processen börjar om igen. Om regeringen verkligen allvarligt menar att 1982 års devalvering är den sista, krävs "att i fortsättningen... *ansvaret för sysselsättningen... flyttas över till de instanser där detta ansvar hör hemma — dvs hos de avtalslutande parterna på arbetsmarknaden*" (s 153—153, förf kurs). För att underlätta för parterna bör regeringen inför förhandlingarna fastställa normer för hur höga lönepåslag ekonomin tål och de arbetsgivare som tillåter att dessa normer överskrids ska belastas med straffskatt.

Förslaget om att regeringen inte ska ackommodera via växelkurspolitiken är nog det mest betydelsefulla av Ahlqvists förslag. Men han anser även att det nuvarande skattetrycket är ohållbart och vill minska de offentliga utgif-

ternas andel av bruttonationalinkomsten från nuvarande 70 procent till 60 procent. Vidare argumenterar Ahlqvist för att trygghetslagarna på arbetsmarknaden har negativa effekter på sysselsättningen. Lagarna är till fördel för de väletablerade (dvs välorganiserade (min anm)) på marknaden, medan de som söker fotfäste, som ungdomar och kvinnor, istället drabbas av företagens minskade vilja till nyanställningar. För att främja nyanställningar förespråkas sysselsättningspremier av den typ Gösta Rehn pläderar för.

Så långt Ahlqvist. Låt mej nu ge några egna synpunkter. Det är först och främst en innehållsrik bok, sitt begränsade omfång till trots, och de teoretiska resonemangen tyder på en avsevärd nationalekonomisk insikt. Därför borde boken inte bara fylla sitt uttalade syfte som studiematerial, utan även vara av intresse för den i den ekonomisk-politiska debatten något mer initierade. De följande mer negativt kritiska synpunkterna ska alltså snarast ses som tecken på att jag önskar att Ahlqvist skulle haft mer utrymme tillgängligt.

Det är en formidabel uppgift att förklara så många och så komplicerade skeenden och samband på så få sidor som här görs. Än större krav ställs naturligtvis när det ska vara lättillgängligt även för den som inte har en nationalekonomisk bakgrund. Det blir då särskilt viktigt att framställningen är väl strukturerad — vilket denna bok något brister i. Bl a saknas en klar disposition. Framställningen följer i huvudsak en kronologisk ordning vilken dock alltför ofta bryts av betoningen på svenska kontra internationella problem, teoretiska kontra empiriska aspekter, etc. Det finns också en risk att vissa saker inte meningsfullt går att förenkla längre än till en viss punkt och att ytterligare förenklingar snarast är vilseledande; t ex ligger avsnittet om konsumtion och investeringar i kap 2 i gränstrakten till detta. Vidare tycker jag att förslagen till förändringar i den ekonomiska politiken ibland är alltför kortfattat motiverade — de är ju delvis av ganska genomgripande natur. Det skulle t ex vara

värdefullt med en mer utförlig belysning av Ahlqvists förslag om "att föregående års löneglidning inte *adderas* till alla andras löner, utan *dras av* från avtalsresultatet för de grupper som åtnjuter löneglidningen". Dels förstår jag inte förslaget som sådant: är t ex det avtalsresultat från vilket löneglidningen ska dras oberoende av vad det kommer att minskas med? Dels är jag osäker på hur förslaget stämmer med författarens önskan om en mer anpassningsbar arbetsmarknad. Kanske hade det varit bättre att ge dessa förslag mer utrymme på bekostnad av beskrivningen av den historiska bakgrunden.

Vad gäller innehållet saknar jag framför allt tre saker. Det första gäller den nuvarande världs-recessionens orsaker. Ska vi tolka situationen som att av någon mer eller mindre obekant anledning har efterfrågan generellt vikit i världen och att situationen förr eller senare, när förväntningarna har blivit mer optimistiska, återgår till det normala (dvs till vad som varit fallet de senaste 3—4 decennierna)? Eller ska vi söka förklaringen i mer "strukturella" faktorer vilka kanske är relaterade till industrisamhällets utveckling, på samma sätt som vi söker "strukturella" förklaringar till budgetunderskottet i den parlamentariska demokratins funktions-sätt?

För det andra saknar jag i skissen av den historiska utvecklingen ett i mitt tycke viktigt fenomen. 1950- och 60-talen beskrivs ofta som en period av hög och balanserad tillväxt, som kunde ha fortsatt för evigt om inte störningar främst utifrån hade satt stopp. Vad som emellertid då bortses ifrån är att den solidariska lönepolitiken inte bara ledde till en regional folkvandring, utan att den också samexisterade (neutralt uttryckt) med en annan betydande omstrukturering — den offentliga sektorns tillväxt. Lönebildningssystemet har alltså *inte* skapats under en tid av balanserad tillväxt, utan under en lång period med relativt sett växande offentlig sektor och minskande privat sektor. Det är en öppen fråga hur detta system fungerar om vi önskar hejda denna ut-

veckling.

Slutligen saknar jag en diskussion om politikernas och organisationernas roll. Det framskymtar här och där (t ex på s 85) att den nuvarande situationen delvis är en funktion av demokratins funktionssätt. Om så är fallet är det naturligtvis viktigt att dessa samband klarläggs, då vi ju annars riskerar att enbart behandla symptomen, medan sjukdomen tar sig nya uttryck. Vilken är regeringens möjlighet att genomföra ett politiskt program som baseras på någon uppfattning om nationens bästa, när inte bara arbetsmarknaden totalt

domineras av ett par partsorganisationer, utan när även hyresgäster, villaägare, bostadsrättsinnehavare, bilägare, båtägare, jordbrukare, pensionärer, fritidsfiskare, etc, är organiserade och kräver *sin* självvalda andel av en redan överintecknad kaka? Blir inte dessa organisationers interna funktionssätt och samspel med varandra av avgörande betydelse för effekten av ekonomisk politik på t ex inflation, arbetslöshet och budgetunderskott?

Ekon dr *Henrik Horn*
Institutet för internationell ekonomi